

HEIKKI YLIKANGAS

Palautetta Pasi Tuunaiselle

Pasi Tuunainen arvioi Heikki Ylikankaan teoksen *Romahtaako rintama?* Historiallisen Aikakauskirjan edellisessä numerossa (s. 491–496). Ylikangas kommentoi Tuunaisen arviota.

■ Yhdysvaltain kansallisen turvallisuusneuvoston roolista Vietnamin sodassa (yleisessä historiassa) 2001 väitellyt ja Unifil-joukoissa palvellut Pasi Tuunainen on ottanut paikkansa rivissä ja asettunut armeijaan tavalla tai toisella kiinnittyvien tutkijoiden ja alan harrastajien rinnalle kritikoimaan kirjaani *Romahtaako rintama?* Tuunainen on Suomen Sotatieteellisen Seuran jäsen ja istuu Suomen Sotahistoriallisen Seuran hallituksessa.

Tuunaisen arviointi poikkeaa kuitenkin edukseen Suomen Sotatieteellisen Seuran historiajaoksen 5.12.2007 järjestämän seminaarin alustuksista. Niitä leimaava vahva tendenssimäisyys koki ylittämättömän huipunsa kuolemanrangaistusten sodanaikaisesta käytöstä rikosoikeudessa – ei siis oikeushistoriassa – väitelleen eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen OTT Jukka Lindstedtin alustuksessa. Kaiketi se, että kohtelin silkkihansikkailla hänen kirjaansa (niin kuin toistenkin edeltäjäni tutkimuksia), sai Lindstedtin luulemaan, että hän on myös historioitsija, vieläpä erinomaisen pätevä sellainen, ja esittämään, että minä – siis minä – olisin säästellyt häntä kirjassani vaimentaakseni edeltäkäs tulevaa kritiikkiä, Lindstedtin pätevää kritiikkiä!

Tuunaisen yleissävy on asiallinen ja kohtelias lukuun ottamatta muutamia ylilyöntejä. Hän toteaa minun käyttäneen lähteitäni ”jopa valikoiden”. Siinä suhteessa hän istuu lasikaapissa. Hän ei kosketele sanallakaan painavinta näyttöä, jolla osoitan armeijan julkaisemat viralliset luvut teloitetuista liian

alhaisiksi. Tarkoitan III/JR 12:n komentajan majuri Mauno Ojalan taistelulukertomukseen 29.6. kirjattua 6. divisioonan komentajan kenraalimajuri Einar Vihman ilmoitusta, jonka mukaan ”takamaastossa on pidätettäessä ammuttu 20 karkuria”. Koska kertomus on päivätty syyskuussa, olisi Ojala Vihman ilmoituksen luonnollisesti poistanut, jos se ei olisi pitänyt paikkaansa. Sitä paitsi päämajan oikeudenhoitotoimiston päällikön kapteeni Erkki Partasen muistelmat vahvistavat Ojalan kirjauksen paikkansapitävyyden. Partanen kertoo saaneensa tehtävän tiedottaa Vihmalle, jonka divisioonassa suoria ampumisia oli poikkeuksellisen paljon, että tapausten käsittely tuli siirtää tuomioistuimille. (Eduskunta käsitteli 30.6. lainmuutosta.) Tärkeintä on todeta, että näitä Vihman mainitsemia ammuttuja ei ole kirjattu oikealla nimikkeellä armeijan rekistereihin. Nimenomaan tätä tapausta tarkoitin, kun kirjassani totesin, että olettamus virallisen rekisteröinnin virheellisyydestä ”voidaan todistaa paikkansa pitäväksi niin uskottavasti kuin todistaminen ylipäättään on historiassa ja erityisesti tämänlaatuisessa tapahtumassa mahdollista (s. 157)”. Tuunainen on perusteetta ulottanut lausumani koskemaan koko kirjaani.

Samainen Erkki Partanen on laatinut taulukon otsikolla ”Tilasto kuolemaan tuomituista tai SJ 5:n perusteella ammutuista karkureista ja kieltäytyjistä, joista on saapunut ilmoitus Päämajaan 28.8.1944 mennessä”. Kuolemaan tuomittuja on taulukossa 47 ja suoraan ammuttuja 11. Tuunaisen mukaan Partasen taulukko käsittää vain kesän 1944. Siinä tapauksessa lukuihin on lisättävä pika-oikeuden tuomiolla 20.12.1941 teloitettu korpraali Voitto Ahomäki ja sotamies Toivo Mäkelä sekä kieltäytyjänä 5.11.1941 teloitettu sotamies Arndt Pekurinen ynnä vielä ”sotilaskarkureina ammutut” sotamiehet Vetenranta (22.1.1942) ja Moilanen (3.7.1943). Näin tullaan 16:een ilman kenttöoikeuden tuomiota ammuttuun. Epävarmat tapaukset, joita on runsaasti ja joissa todennäköiset syyt viittaavat teloitukseen, ovat sitten asia erikseen. Jo tämä osoittaa, ettei kysymys ammuttujen rekisteröidystäkään määristä (jotka ovat vain kolmanneksen verran mi-

nun arviostani) ole niin yksinkertainen kuin Pasi Tuunainen tuntuu luulevan.

Kuitenkin ratsastelu muutaman tapauksen eroilla virallisessa rekisteröinnissä on joutavaa näpertelyä. Pelkästään 6. divisioonassa ammuttiin, kuten todettiin, yhtenä ainoana päivänä 20 karkuria, ja muissa divisioonissa vähemmän, mutta ammuttiin niissäkin. Virallisiin lähteisiin merkittiin koko kesäkuulta vain neljä ammuttua, ei enempää. Näin tehtiin, vaikka pahimpina aikoina metsissä harhaili 29 000 eksynyttä, heistä korkeimman arvion mukaan 14 000 karkurin osan valinneita. Rintama vetäytyi kymmenen kilometrin päivävuuhdilla ja yli 5 000 miehen puolustama Viipuri menetettiin 20.6. likimain taistelutta. Heinrichsin ankara käsky rintamalle paluusta kahdesti kieltäytyvän karkurin ampumisesta oli 20.6. lähtien voimassa. Komentajat toinen toisensa perästä velvoittivat rangaistuksilla ja erottamisilla uhaten upseereitaan käyttämään asetta. Silti ainoastaan neljä ammuttua! Uskokoon, ken haluaa, mutta ottakoon huomioon, että jos johto tosiaan olisi tyytynyt tähän eikä olisi taistellut tehokkaammin massamitat saavuttanutta karkuruutta vastaan, se ei olisi ollut tehtäviensä tasalla. Aivan samoin tutkija, joka tuijottaa vain yksityiskohtia eikä kykene hahmottamaan kokonaistilanne saati ottamaan sitä huomioon, ei ole hänkään tehtävänsä tasalla.

Joitakin muita oikaisuja. Kutsuntakäskystä kieltäytyi 1941 todella ilman pätevää syytä noin 30 000 sotilasta (Kulomaa 1995, s. 48) eikä vain Tuunaisen mainitsemat 1 500. En ymmärrä, minkä vuoksi minun olisi pitänyt rajoittua ainoastaan Karjalan kannaksen alueelle, kun kirjasin nimiluetteloon ammutuksi tulleita karkureita ja kieltäytyjiä. Nimiluettelon yhtenä tarkoituksena oli testata Partasen tilaston pätevyyttä ja Partasen luettelo kattaa koko rintaman. Yhtä hämäräksi minulle jäi sen teroittaminen, ettei pidätettäessä ammutuista tarvinnut välttämättä tehdä ilmoitusta. Kyllä piti, kaatuneitten pääkortistoon ja kuolinsyykortistoon. Nähtävästi Tuunainen koettaa väentää myös minun tutkimusongelmani pelkästään teloituksia koskevaksi, mitä tapauksia teloituksilla siten ymmärretäänkin. Sitä paitsi jos ilmoituk-

sia jätettiin tekemättä, luottamus armeijan rekisteröintien pätevyyteen entisestään vähenee. Päätaavoitteenani kirjassani oli arvioida omien asein ammuttujen määrää, ei se, keistä ammutuista on tehty ilmoitus ja oliko kyse teloituksesta vai jostakin muusta surmaamistavasta. Nimiluettelon esillepano kaikkine virheineenkin merkitsee muuten rehellisempää ja avoimempaa tapaa tehdä tutkimusta kuin operoida pelkillä lukumäärillä. Nyt on nimilistoista luopuneiden tutkijoiden huokeaa ja turvallista väittää, että kaikki nimet ovat jo entuudestaan olleet tiedossa ja että en tuo esille mitään uutta.

Siinä Tuunainen on epäilemättä oikeassa, että minun olisi pitänyt perehtyä suurempaan määrään lähteitä kuin mitä olen käyttänyt. Se olisi tarpeen aina. Kuitenkin ihmettellen, ettei Tuunainen esitä yhtään varteenotettavaa havaintoa, joka jotenkin muuttaisi sitä kuvaa, johon tutkimuksessani päädyin. Tuunainen niin kuin häntä ennen Kulomaa ja Lindstedt ovat moittineet nimiluetteloani liian laajaksi ja vaatineet siitä lukuisia nimiä karsittaviksi, mutta kukaan heistä ei ole tuonut julki siihen lisättäviä nimiä. Puuttuvista ei ole muistuttanut edes Jukka Lindstedt, jolla on ollut tiedossaan ainakin kaksi luettelostani poissa olevaa ammuttua.

Tuunaisen arviointia leimaa vahva usko armeijan julkaisemien rekistereitten pätevyyteen. Tähän nähden on perin ristiriitaisinta, että hän pitää oikeushistoriallista päättelyä kirjassa perusteltuna ja arviointimenettelyä periaatteessa hyväksyttävänä. Jos oikeushistoriallinen päättely osuu oikeaan, mm. Heinrichsin kuuluisasta ampumiskäskystä tulee laitton ja sen perusteella ammutuista laittomasti teloitettuja. Koska viimeksi mainittuja ei löydy virallisista lähteistä, pitäisi ainakin vakavasti pohtia mahdollisuutta, että tietoja olisi näiltä osin salattu. Jos taas arviointimenettely on hyväksyttävää, armeijan rekisteröintien täytyy olla epäluotettavia.

Tuunainen ei havaitse näitä ilmeisiä ristiriitaisuuksia. Virallisten tietojen epäileminen on hänestä – mitäs muuta jälleen keran kuin – salaliittoon uskomista! Siinä taas käytännön seuraus metodioppaissa alvariin-

sa korostetusta tutkijalta vaadittavasta kriittisyydestä. Kriittisyys kelpaa, kun se kohdistuu teloituksista kertoviin huhuihin, ei silloin, kun se kohdistuu armeijan virallistamiin lukuihin. Tuunaisen katsannossa Suomi soti ensikädessä säilyttääkseen maan oikeusvaltiona eikä pelastaakseen sen hinnalla millä hyvänsä vihollisen rynnistyksel-

tä. Onneksi olen salaliitto-astalon iskujen suhteen tällä kertaa hyvässä seurassa. Sama usko näet hapatti niin Helsingin yliopistoa kuin Suomen Kulttuurirahastoa ja vieläpä Suomen eduskuntaakin, kun ne lähtivät organisoimaan ja rahoittamaan Huhtiniemen kaivauksia. ■